

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ МЕНЕДЖМЕНТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

12' 2017 (28)

ЕФМ

**"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ:
актуальні питання науки і практики"**

**"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT:
Topical issues of science and practical activity"**

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

ЕФМ

12' 2017 (28)

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник Вінницького державного сільськогосподарського інституту". У 2010 – 2014 роках виходив під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету"
З 2015 року "Економіка. Фінанси. Менеджмент:
актуальні питання науки і практики"

Свідоцтво про державну реєстрацію
засобів масової інформації №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.

Засновник

Вінницький національний аграрний університет

Редакційна колегія:

Головний редактор

доктор економічних наук, професор, академік НААН Калетнік Г.М.

Заступник головного редактора

кандидат економічних наук Кірсєва Е.А.

Члени редакційної колегії:

*доктор юридичних наук, професор Авдійський В.І. (Росія);
доктор, професор Белік П. (Словаччина); доктор економічних наук,
професор Буреннікова Н.В.; доктор економічних наук, доцент Вдовенко Л.О.;
кандидат економічних наук Гончарук І.В.; кандидат економічних наук Гончарук Т.В.;
доктор економічних наук, професор Горська О. (Словаччина); доктор економічних наук,
професор Гуцаленко Л.В.; доктор, професор Данн Дж. В. (США); доктор економічних
наук, професор, академік НААН Дем'яненко М.Я.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Жук В.М.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Кваша С.М.; доктор економічних наук, член-кореспондент НААН
Кириленко І.Г.; доктор економічних наук, професор Коляденко С.В.; доктор економічних
наук, професор Клепауці Б. (Польща); доктор економічних наук, професор Мазур А.Г.;
доктор економічних наук, професор, академік НААН Малік М.Й.; доктор економічних наук,
професор Масленнікова Н.П. (Росія); доктор юридичних наук, доцент Мельничук О.Ф.;
кандидат економічних наук, доцент Мулик Т.О.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Панасюк Б.Я.; доктор економічних наук, доцент Польова О.Л.;
доктор економічних наук, професор Прутська О.О.; доктор економічних наук,
професор Свиноус І.В.; доктор економічних наук, професор, академік НААН
Сичевський М.П.; кандидат економічних наук, доцент Томчук О.В.; доктор економічних
наук, доцент Ціхановська В.М.; кандидат економічних наук, доцент Шаманська О.І.;
доктор економічних наук, професор Шпикуляк О.Г.; доктор економічних наук, професор,
академік НААН Шпичак О.М.; кандидат економічних наук, доцент Янчук Г.В.*

Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 52 - 07 - 37**
Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, Електронна адреса: efm@vsau.vin.ua

Відповідальний секретар редакції, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент – **Янчук В.І.**,
літературний редактор-коректор і переклад іноземною мовою – **Хомяковська Т.О.**,
технічний секретар і оператор комп'ютерного набору – **Пришляк Н.В.**

©Вінницький національний аграрний університет, 2017

"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT:

Topical issues of science and practical activity"

Ukrainian Scientific and Production Journal

EFM

12' 2017 (28)

Founded in 1997 under the name "Herald of Vinnitsa State Agricultural Institute".

In 2010 - 2014 years was published under the name of "Collected Works of Vinnytsia National Agrarian University".

Since 2015 "Economy. Finances. Management: topical issues of science and practical activity".

Certificate of registration of mass media №21154-10954 PR from 31.12.2014

Founder:

Vinnytsia National Agrarian University

Editorial Board:

Chief editor

Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Kaletnik H.**

Assistant chief editor

Candidate of Economic Sciences **Kirieieva E.**

Editorial Staff Members:

Doctor in law, professor **Avdiyskyi V. (Russia)**; Doctor, professor **Belik P. (Slovakia)**;
Doctor of Economic Sciences, professor **Buriennikova N.**; Doctor of Economic Sciences,
associate professor **Vdovenko L.**; Candidate of Economic Sciences **Honcharuk I.**;
Candidate of Economic Sciences **Honcharuk T.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Horska E. (Slovakia)**; Doctor of Economic Sciences, professor **Hutsalenko L.**;
Doctor, professor **Dann J.V. (USA)**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Demianenko M.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Zhuk V.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Kvasha S.**; Doctor of Economic Sciences, corresponding
member of NAAS of Ukraine **Kyrylenko I.**; Doctor of Economic Sciences, professor
Koliadenko S.; Doctor of Economic Sciences, professor **Klepatski B. (Poland)**; Doctor of
Economic Sciences, professor **Mazur A.**; Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Malik M.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Maslennikova N. (Russia)**; Doctor in Law, associate professor **Melnychuk O.**;
Candidate of Economic Sciences, associate professor **Mulyk T.**;
Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Panasiuk B.**;
Doctor of Economic Sciences, associate professor **Polyova O.**; Doctor of Economic Sciences,
professor **Prutska O.**; Doctor of Economic Sciences, professor **Svynous I.**;
Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine **Sychevskiy M.**;
Candidate of Economic Sciences, associate professor **Tomchuk O.**;
Doctor of Economic Sciences, associate professor **Tsikhanovska V.**; Candidate of Economic
Sciences, associate professor **Shamanska O.**; Doctor of Economic Sciences, professor
Shpykuliak O.; Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS of Ukraine
Shpychak O.; Candidate of Economic Sciences, associate professor **Yanchuk H.**

Address of editorial office: **21008, 3. Sonyachna Str, Vinnytsia, 52 - 07 - 37,**

Web site: <http://efm.vsau.org/>, e-mail: efm@vsau.vin.ua

Editor secretary - Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor - **Yanchuk V.**,
language corrector, translator - **Khomyakovska T.**,
technical secretary and computer operator - **Pryshliak N.**

©Vinnytsia National Agrarian University, 2017

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>І.Г. КИРИЛЕНКО.</i> КАПІТАЛІЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	7
<i>Л.В. ГУЦАЛЕНКО.</i> DUE DILIGENCE: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ГЕНЕЗИС СУТНОСТІ	21
ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
<i>Т.О. МУЛИК.</i> АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	30
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ	
<i>О.І. ПІДГУРСЬКИЙ.</i> АНАЛІЗ СУПЕРПОЗИЦІЇ ПОТОКІВ ТРАНЗАКЦІЙ З ПУАССОНІВСЬКИМ ТА РІВНОМІРНИМ ЗАКОНАМИ РОЗПОДІЛУ	40
СОЦІАЛЬНА СФЕРА. РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ	
<i>А.Г. МАЗУР, О.В. ДМИТРИК.</i> ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У СІЛЬСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ	55
<i>Д.М. ТОКАРЧУК.</i> ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ШЛЯХ ДО ПОКРАЩЕННЯ ЇЇ СТАНУ	68
СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
<i>Г.О. ПЧЕЛЯНСЬКА.</i> РОЛЬ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	80
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
<i>Н.Л. ПРАВДЮК.</i> СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	91
<i>О.А. ПОДОЛЯНЧУКЮ, Н.І. КОВАЛЬ.</i> ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ	102
<i>Т.П. ОСТАПЧУК.</i> РЕЧОВІ ПРАВА НА ЗЕМЕЛЬНІ АКТИВИ: ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ	115
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	
<i>І.Д. БІЛОКІННА.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ “ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ” В УКРАЇНІ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	124
<i>А.Б. МЕЛЬНИЧУК.</i> ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ	134

Журнал внесено в оновлений перелік наукових фахових видань України з економічних наук під назвою **"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"** (підстава: Наказ Міністерства освіти і науки України 21.12.2015 №1328).

Включений до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових праць:
Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, Україна, сайт: <http://nbuv.gov.ua>
Google Академія, сайт: <http://scholar.google.com.ua>

Матеріали друкуються українською, англійською і російською мовами.

Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету, протокол № 6 від 22 грудня 2017 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів. Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених в них даних та іншої інформації, несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Підписано до друку 22 грудня 2017 року

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,0

Тираж 100.

Зам № 29

Віддруковано у
Вінницькому національному аграрному університеті
м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, 21008.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5009 від 10.11.2015

CONTENTS

ECONOMY AND EFFICIENCY OF PRODUCTION AND BUSINESS ACTIVITIES

I. KIRILENKO. CAPITALIZATION OF LAND RESOURCES IN CONDITIONS OF LAND RELATIONS DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION IN UKRAINE 7

L. GUTSALENKO. DUE DILIGENCE: GENESIS AND EVOLUTION OF NATURE 21

ECONOMICS OF MANAGEMENT AND PROTECTION OF THE ENVIRONMENT

T. MULYK. ANALYTICAL ASSESSMENT OF COMPOSITION AND STRUCTURE OF VINNYTSIA REGION LAND RESOURCES: STATE AND PROSPECTS 30

MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMICS

O. PIDHURSKYI. ANALYSIS OF THE SUPERPOSITION OF TRANSACTION FLOWS WITH POISSON AND UNIFORM DISTRIBUTION LAWS 40

SOCIAL SPHERE. TERRITORIES DEVELOPMENT

A. MAZUR, O. DMITRYK. TRENDS IN THE ECONOMIC RESTORATION OF HOUSEHOLDS IN RURAL ECONOMY 55

D. TOKARCHUK. EMPLOYMENT OF RURAL POPULATION AND DIVERSIFICATION OF RURAL ECONOMY AS A WAY TO IMPROVE ITS STATUS 68

INTERNATIONAL ECONOMICS AND FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

G. PCHELIANSKA. THE ROLE OF UKRAINE IN FORMATION OF WORLD FOOD SECURITY 80

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

N. PRAVDIUK. SOCIAL ASPECTS OF ACCOUNTING 91

O. PODOLIANCHUK, N. KOVAL. LAND AS AN OBJECT OF ACCOUNTING 102

T. OSTAPCHUK. PROPERTY RIGHTS ON LAND ACTIVITIES: THE PROCEDURE OF RECOGNIZING OBJECTS OF ACCOUNTING OBSERVATIONS 115

VIEWPOINT OF A YOUNG SCIENTIST

I. BILOKINNA. REALIZATION OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT IN UKRAINE AS AN INSTITUTIONAL BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT 124

A. MELNYCHUK. ECOLOGIZATION AS A PRIORITY DIRECTION OF AGRICULTURAL SECTOR DEVELOPMENT 134

The journal is entered on an updated list of scientific professional editions of Ukraine on economic sciences called "**Economy. Finances. Management: actual issues of science and practical activity**" (Resolution of Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 from 21.12.2015).

Included with the international scientometric databases and directories of scientific publications:
The National Library V.I. Vernadsky, Ukraine , site: <http://nbuv.gov.ua>
Google Scholar website : <http://scholar.google.com.ua>

Materials are published in Ukrainian, English and Russian Languages.

Issue is approved and recommended to publish at the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Agrarian University, Act № 6 from 22 December 2017

All rights are reserved. The texts of articles, tables, graphics, formulas are reserved by copyright. Reproduction and translation of articles are permitted with the consent of the authors. The authors of the articles are responsible for the content and accuracy of publications, presented data and other information. The views expressed in the articles do not necessarily reflect the views of the editorial board and do not impose any obligation on it.

Signed for printing 4 December 2017
Format 60x84 / 8. Offset paper.
Offset Printing. pp. 15,0
Circulation 100.
№ 29

Published by Vinnytsia National Agrarian University
21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str.
Subject of publishing activity license
SK №5009 from 10.11.2015

**Тематична спрямованість
Всеукраїнського науково-виробничого журналу
"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ:
актуальні питання науки і практики"**

наукові та виробничі аспекти економічної та фінансової діяльності
суб'єктів в агропромисловій сфері та суміжних галузях,
соціально-економічного розвитку села

Шановні автори публікацій!

Статті мають бути оформлені згідно нормативів МОН України і вимог журналу (вимоги розміщені на сайті журналу: <http://efm.vsau.org/>), прохання надсилати на електронну адресу: efm@vsau.vin.ua

**До друку приймаються статті українською, російською,
англійською мовами, за такими рубриками:**

- ❖ Сторінка головного редактора
- ❖ Теорія та історія економічної думки
- ❖ Розвиток продуктивних сил і виробничих відносин
- ❖ Економіка та ефективність виробничо-господарської діяльності
- ❖ Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища
- ❖ Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика
- ❖ Інноваційна та інвестиційна діяльність
- ❖ Проблеми економічної і соціальної політики
- ❖ Бізнес і підприємництво.
- ❖ Ринок. Ціноутворення. Інфраструктура
- ❖ Логістика і транспорт
- ❖ Менеджмент та маркетинг
- ❖ Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці
- ❖ Соціальна сфера. Розвиток територій
- ❖ Світова економіка та зовнішньоекономічна діяльність
- ❖ Інституційні проблеми економіки, фінансів, менеджменту та права
- ❖ Практичні аспекти розвитку виробничих систем і соціуму
- ❖ Фінансово-кредитне забезпечення і податкова політика
- ❖ Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
- ❖ Дискусії
- ❖ Думка молодого вченого
- ❖ Апробація економічних досліджень
- ❖ Новини економіки, фінансів і менеджменту
- ❖ Новини законодавства
- ❖ Видання з актуальних проблем економіки, фінансів і менеджменту
- ❖ Вітальні проєкти
- ❖ Повідомлення
- ❖ Наші дописувачі

УДК 338.43.01: 631.11

**ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ ТА
ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ
ЕКОНОМІКИ ЯК ШЛЯХ ДО
ПОКРАЩЕННЯ ЇЇ СТАНУ ©**

Д.М. ТОКАРЧУК,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних
джерел енергії,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті розглянуто сучасний стан зайнятості в Україні, зроблено порівняння з країнами ЄС щодо рівня зайнятості загалом та молоді віком до 25 років зокрема. Проаналізовано кількісні і якісні показники зайнятості сільського населення. Виділено особливості зайнятості на селі, які включають обмежені можливості працевлаштування, високий відсоток зайнятих у сільському господарстві, низький рівень оплати праці і т.д. Запропоновано заходи щодо диверсифікації сільської економіки, які дадуть змогу розширити сферу прикладання праці, створити нові робочі місця, покращити стан соціальної інфраструктури, що в підсумку сприятиме зростанню престижності роботи на селі. Диверсифікація сільськогосподарського характеру має горизонтальний (вирощування енергетичних культур; вирощування нових сортів рослин та порід тварин; виробництво органічної продукції сільського господарства, нішове аграрне виробництво) та вертикальний (первинна переробка, збереження, реалізація виробленої сільськогосподарської продукції, вторинна переробка з метою розширення випуску продукції промислового походження) напрями. Диверсифікація несільськогосподарського характеру передбачає: розвиток сільського “зеленого” туризму; розвиток народних промислів, виготовлення сувенірної продукції; відновлення та розвиток соціальної інфраструктури; розвиток біоенергетики, розміщення промислових та переробних підприємств.

Ключові слова: безробіття, рівень зайнятості, середньомісячна заробітна плата, сільська економіка, диверсифікація.

Рис. 7. Літ. 7.

Постановка проблеми. До основних чинників забезпечення динамічного розвитку сільської економіки можна віднести диверсифікацію виробничої діяльності на основі якої, з одного боку, підвищується рівень конкурентоспроможності, фінансова результативність та ефективність діяльності суб'єктів господарювання, з іншого – з'являється можливість працевлаштовувати сільське населення поза сільським господарством, гарантувати різноманітність можливостей працевлаштування та гідну оплату праці.

© Д.М. ТОКАРЧУК, 2017

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зайнятості сільського населення вивчали такі науковці, як Д. Богиня, Г. Купалова, Е. Лібанова, С. Кафлевська, І. Прокопа, О. Скорук та ін. Наукові дослідження диверсифікації сільської економіки проводили В. Андрійчук, М. Багорка [1], Т. Зінчук, М. Корецький, З. Шершньова [2] та ін. Проте праць, присвячених взаємозв'язку зайнятості сільського населення та диверсифікації економіки села, небагато. Серед науковців, що піднімали цю тему у своїх дослідженнях, слід зазначити О. Риковську, А. Пивовара, Л. Ярему, Н. Германюк.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження стану зайнятості сільського населення України, виявлення існуючих проблем у працевлаштуванні, оплаті праці на селі та розробка пропозицій щодо диверсифікації сільської економіки, що дасть змогу покращити кількісні і якісні показники зайнятості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зайнятість визначається, як система соціально-економічних відносин у суспільстві щодо участі працівників у функціонуванні виробничої і соціальної сфери економіки для забезпечення економічного розвитку держави та задоволення працівниками власних матеріальних та духовних потреб через фізичну та інтелектуальну працю в якості роботодавця або за наймом, на індивідуальній або сімейній основі.

Індикатори розвитку системи зайнятості характеризують стан соціальної політики та економіки загалом. Одним з таких індикаторів є рівень безробіття. У порівнянні з країнами Європейського Союзу в Україні спостерігається вищий рівень безробіття, особливо серед молоді віком до 25 років (рис. 1,2).

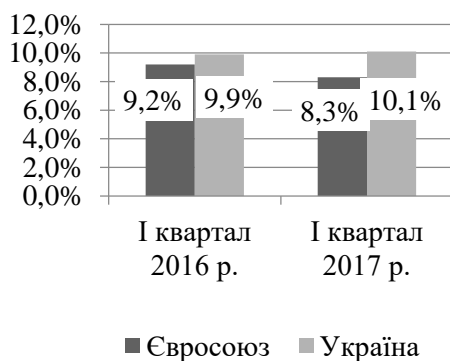

Рис. 1. Рівень безробіття в Україні та в країнах Європейського Союзу

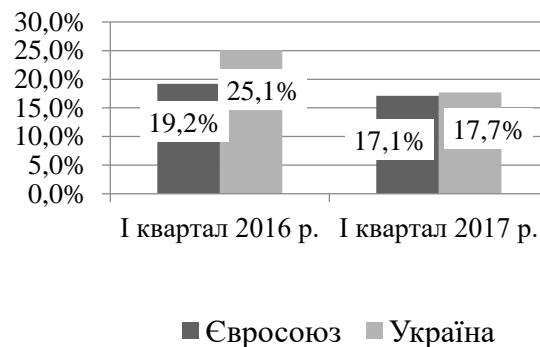
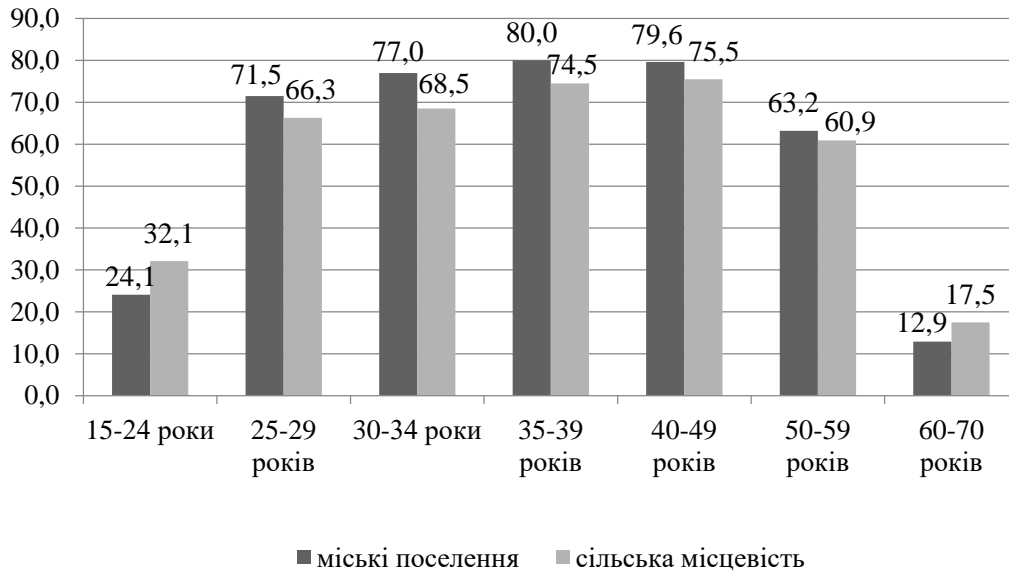

Рис. 2. Рівень безробіття серед молоді до 25 років в Україні та в країнах Європейського Союзу

*Джерело: сформовано за даними [3], [4]

Зайнятість у міських поселеннях і в сільській місцевості України різниться за кількісними і якісними показниками. Загалом, для міських поселень характерним є більш високий рівень зайнятості майже усіх вікових груп. Зайнятість у сільській місцевості є менш ефективною: там, порівняно з містом, вищий рівень зайнятості лише у вікових групах 15-24 та 60-70 років, тобто або молодих, недосвідчених, або старших працездатного віку (рис. 3).

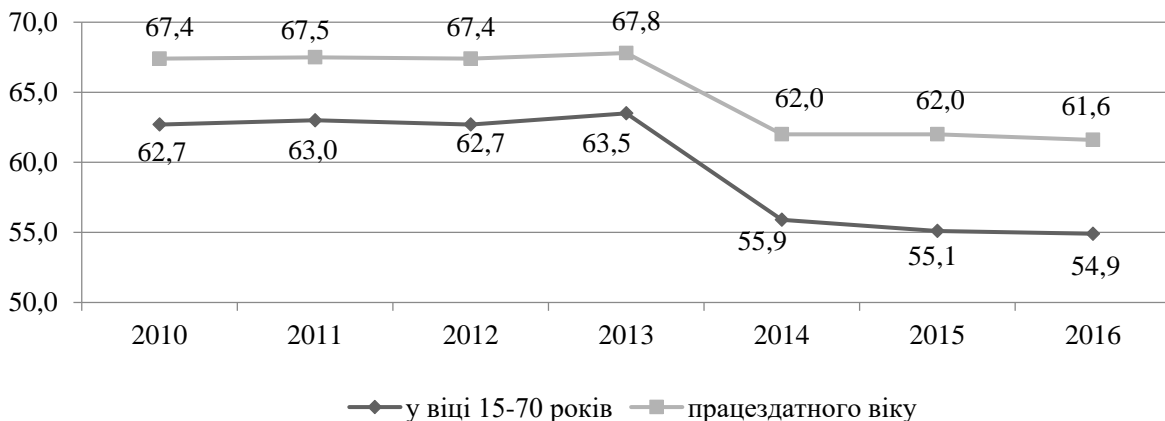

Рис. 3. Рівень зайнятості населення України за віком та місцем проживання (2016 р.), %

*Джерело: сформовано за даними [3]

Основними причинами незайнятості у сільській місцевості є: сезонний характер роботи (28%) та вивільнення з економічних причин (19%), а у міських поселеннях – звільнення за власним бажанням та за угодою сторін (40%) та вивільнення з економічних причин (27%).

У сільській місцевості України спостерігається тенденція до зменшення рівня зайнятості як населення у віці 15-70 років, так і населення працездатного віку. На 2016 рік зайнятими були 54,9% населення у віці 15-70 років і 61,6% – працездатного віку (рис. 4). Це найнижчі показники за 2010-2016 роки, що свідчить про стійку негативну тенденцію і збільшення кількості безробітних на селі.

Рис. 4. Рівень зайнятості сільського населення України у відсотках до населення відповідної вікової групи

*Джерело: сформовано за даними [3]

Сучасний стан системи зайнятості сільського населення характеризується:

- обмеженими можливостями працевлаштування на селі;
- переважанням зайнятих у сільському господарстві;
- низьким рівнем оплати праці, особливо у сільському господарстві;
- перетворенням особистих селянських господарств населення на головне джерело доходів;
- низькою продуктивністю праці в сільському господарстві, особливо у порівнянні з європейськими країнами;
- впливом спеціалістів з сіл через погіршення соціально-культурної та виробничої діяльності;
- міграцією населення, особливо молоді, з сільської місцевості через обмежені можливості самореалізації;
- проблемами щодо конкурентоспроможності робочої сили, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до вимог ринку праці.

Особливістю зайнятості сільського населення є поширення зайнятості у неформальному секторі: незареєстровані виробничі одиниці сектору домашніх господарств, які ведуть економічну діяльність ринкової спрямованості, мають обмежену кількість працівників і не пройшли державну реєстрацію; крім того, до неформального сектору відносять осіб, котрі працюють за усною домовленістю з роботодавцем в офіційному секторі, тобто без укладання трудового договору [5].

За даними офіційної статистики у неформальному секторі зайнято 47,9% сільського населення. Серед селян, зайнятих у неформальному секторі, переважають самозайняті, їх частка складає 40,2%, тобто очевидно, що майже половина всього сільського населення – це самозайняті.

Сільське господарство залишається основним місцем роботи для сільських жителів. На 2017 рік у сільськогосподарському виробництві України зайнято близько 17% працездатного населення, значною залишається, відповідно, і частка сільського населення, зайнятого у цій сфері.

Якщо розглядати окремо сільську місцевість, то з 19 зосереджених у сільській місцевості видів економічної діяльності безпосередньо на галузь сільського господарства припадає 50,6% зайнятого сільського населення, оптову і роздрібну торгівлю і охорону здоров'я – 28,2, а на решту 15 видів – усього 21,2%.

Окрім того, оплата праці в сільському господарстві залишається невисокою і складає лише 65-75% середньої заробітної плати по Україні (рис. 5).

Сільськогосподарські підприємства залишаються зацікавленими у підвищенні продуктивності праці, скороченні неприбуткових галузей виробництва (особливо тваринництва), а тому постійно скорочують чисельний склад своїх трудових колективів. Так чисельність штатних працівників сільськогосподарських підприємств за 2000-2016 рр. зменшилась у 6,6 разу і склала лише 430,7 тис. осіб у 2016 році. Прогнози щодо можливостей фермерських господарств працевлаштувати значну кількість сільських жителів, які вивільнятимуться, не справилися. Протягом останніх років практично не відбувається збільшення кількості зайнятих даним видом діяльності.

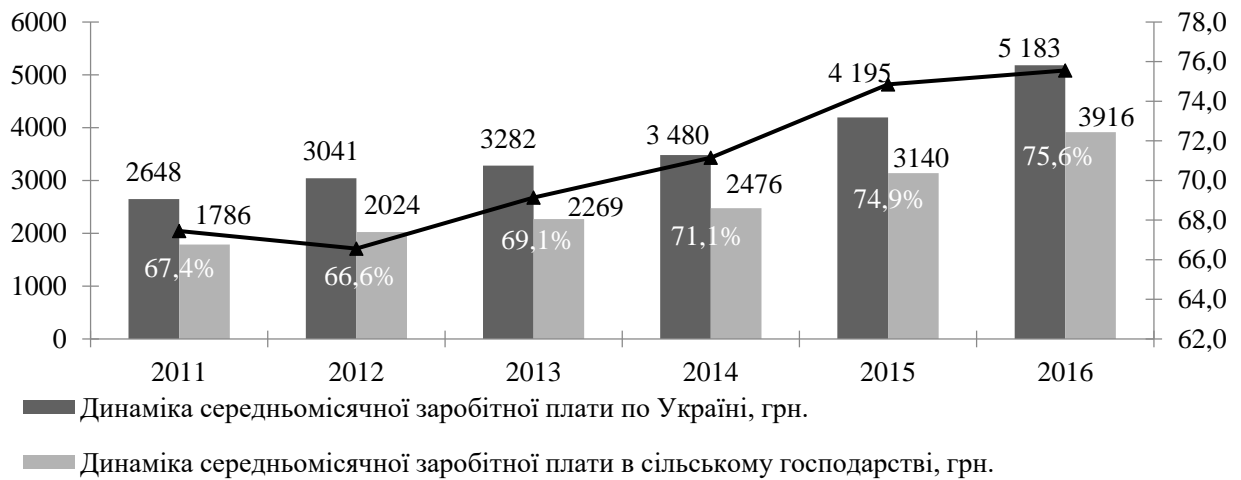

Рис. 5. Динаміка середньомісячної заробітної плати, 2011-2016 рр.

*Джерело: сформовано за даними [3]

Кількість робочих місць, яка щорічно вводиться в дію в сільському господарстві, не відповідає існуючим обсягам безробіття. Станом на 1 серпня 2017 року навантаження на одне вільне робоче місце у цій галузі в середньому по Україні складало 10 осіб, проте в деяких областях (Запорізька, Черкаська, Харківська, Миколаївська) показник перевищує 25 осіб (рис. 6).

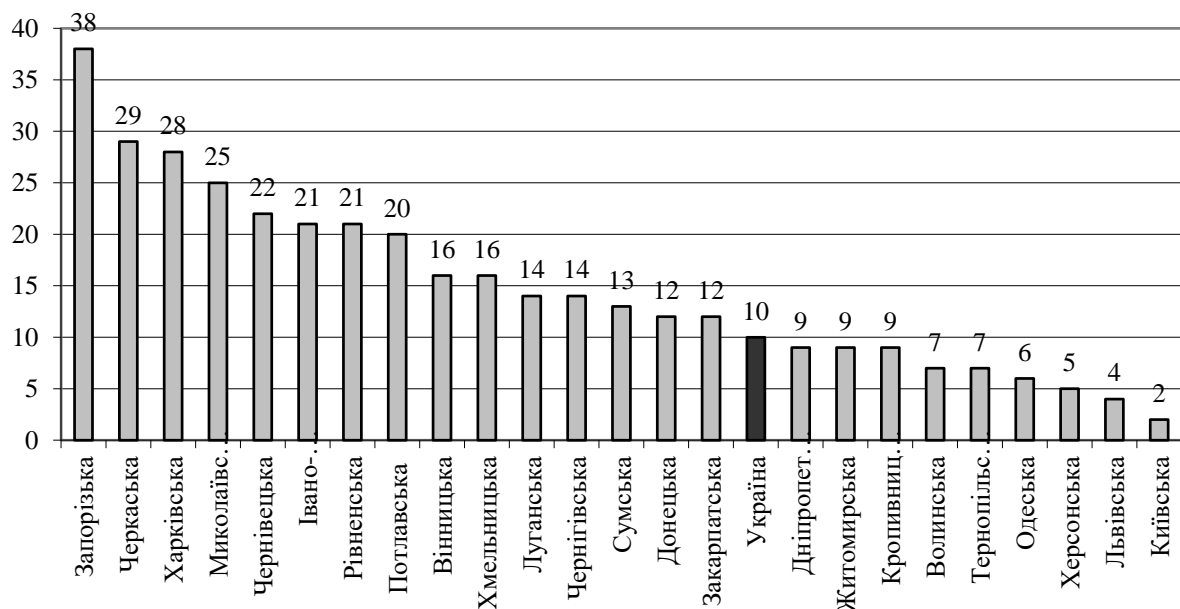

Рис. 6. Співвідношення чисельності безробітних громадян з числа працівників сільського господарства та кількості вакансій для них станом на 1серпня 2017 року, осіб

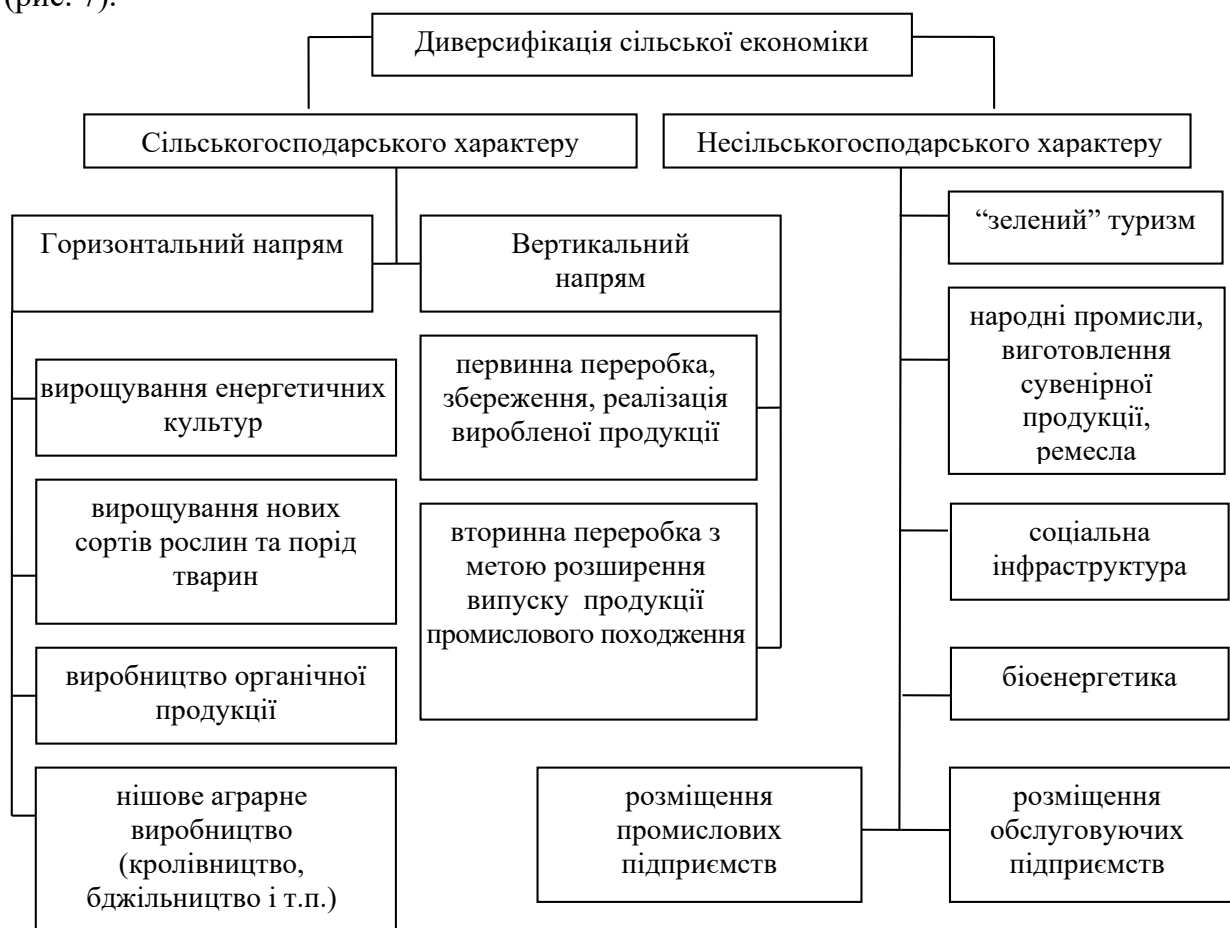
*Джерело: сформовано за даними [3]

Цей факт є важливим викликом для політики розвитку сільських територій. За умови проведення адекватної аграрної політики, сільське господарство України поступово перетвориться в конкурентоздатний та ефективний сектор. Однак технічний прогрес вивільнятиме робочу силу з сільського господарства, про що свідчить безперервне зменшення кількості та частки зайнятих в сільському господарстві в таких країнах, як Німеччина, Франція та США.

Економічна ситуація, яка склалася в Україні, зумовила проблему необхідності диверсифікації сільської економіки і зайнятості населення, щоб відповідати вимогам динамічного соціально-економічного розвитку на інноваційній основі та інтеграції в європейський простір. У цих умовах для традиційно аграрних регіонів на перше місце виходять питання забезпечення несільськогосподарської зайнятості населення. Ефективність диверсифікації безпосередньо залежить від своєчасної орієнтації на види товарів, робіт, послуг, які мають попит або наближаються до рівня конкурентоспроможності.

Диверсифікацію сільської економіки й зайнятості пропонується проводити за двома напрямками: сільськогосподарського та несільськогосподарського характеру (рис. 7).

Рис. 7. Напрямки диверсифікації сільської економіки

*Джерело: авторська розробка

Зважаючи на традиційну сільськогосподарську спеціалізацію та сприятливі природно-кліматичні і ґрунтові умови України, диверсифікація сільської економіки в сферах сільськогосподарського характеру є надзвичайно перспективною. Особливо це актуально для аграрних областей нашої держави, для яких сільське господарство є основою економіки і зайнятості.

Горизонтальна стратегія диверсифікації ґрунтується на використанні різноманітних явних і неявних горизонтальних зв'язків (випуск підприємством нових товарів, орієнтованих на існуючих споживачів; використання одного ресурсу, коли напрями діяльності пов'язані між собою; випуск товарів, що мають схожу або одну технологію виробництва; єдині джерела постачання матеріальних ресурсів, однаковий підхід до маркетингу та збуту продукції); здебільшого така диверсифікація означає, що аграрне підприємство починає розвивати нові для себе сільськогосподарські галузі [1].

Горизонтальний напрям диверсифікації сільської економіки сільськогосподарського характеру передбачає: вирощування енергетичних культур; вирощування нових сортів рослин та порід тварин; виробництво органічної продукції сільського господарства, нішеве аграрне виробництво.

Енергетичними культурами, тобто культурами, що використовуються для виробництва біопалива, є: зернові культури, серед яких особливе місце посідають кукурудза, пшениця та ячмінь; цукрові буряки; ріпак; соняшник, відходи сільського та лісового господарства. Завдяки вирощуванню сировини для біопалива можливим стане: забезпечення зайнятості населення в сільській місцевості, де працевлаштування обмежене; створення робочих місць сезонного та постійного характеру; ріст потреби в працівниках робітничих професій та працівниках з середньою спеціальною освітою.

Вирощування нових сортів культур та виведення нових високопродуктивних порід тварин є перспективним напрямом диверсифікації економіки, оскільки для цього є значний науковий потенціал. Це дасть змогу: забезпечити роботою перш за все науковців у науково-дослідних установах; підвищити ефективність роботи АПК, що позначиться на рівні оплати праці і створенні нових робочих місць; забезпечити конкурентні переваги сільськогосподарської продукції і сприятиме євроінтеграції України.

Диверсифікація сільського господарства в напрямку органічного землеробства вирішить проблему дефіциту органічних продуктів харчування. Крім того, органічне землеробство розглядається як засіб покращення сільськогосподарського виробництва та збільшення доходів сільського населення. В Україні органічне землеробство тільки розвивається, і його потрібно активно пропагувати. Наша держава має сприятливі передумови для активізації цього напрямку: гарні ґрунтово-кліматичні умови та екологічно чисті землі; достатню кількість сільських трудових ресурсів; сільських безробітних з сільськогосподарською освітою; велику кількість особистих селянських господарств, які при незначних інвестиціях можуть перейти на виробництво органічної продукції; зростання попиту на екологічно чисту продукцію в Україні і в світі.

Для підтримки запровадження практики виробництва органічної продукції необхідними заходами є: підвищення рівня знань зацікавлених фермерів та сільськогосподарських виробників у сфері органічного землеробства; популяризація

методів органічного сільськогосподарського виробництва; створення матеріальної бази для збільшення кількості тварин на фермерських господарствах відповідно до практики у країнах ЄС; підготовка і організація семінарів і тренінгів (з прикладами успішної діяльності) з ведення органічного землеробства для сільськогосподарських виробників і фермерів; розробка схеми субсидювання частини витрат на сертифікацію продукції, надання зацікавленим виробникам доступних можливостей сертифікації органічної продукції.

Розвиток органічного сільського господарства в країнах світу показав ряд переваг для села, які можуть бути реалізовані і в Україні: створення нових робочих місць у сільській місцевості; підвищення ефективності функціонування малих фермерських господарств за рахунок диверсифікації сільськогосподарської продукції; збільшення доходів сільськогосподарських підприємств і, як наслідок, збільшення бюджетів сільських громад, інші позитивні соціальні зрушення, що є надзвичайно актуальним для держави.

Вертикальна диверсифікація – це процес придбання або включення до складу підприємства нових виробництв, що входять у технологічний ланцюжок випуску старого продукту на ступенях до або після виробничого процесу; вертикальна диверсифікація полягає в тому, що підприємства воліють створювати необхідні для виробничого процесу товари і послуги самостійно, усередині підприємства, замість того, щоб купувати їх на ринку в інших підприємств [2].

Забезпечення зайнятості селян, вивільнених із сільського господарства в процесі його глобальної модернізації та з соціальної сфери, доки не почнеться її відновлення, передбачатиме розвиток багатогалузевої і багатofункціональної виробничої сфери, зокрема зосередження комплексної переробки сільськогосподарської продукції переважно в місцях її виробництва. Позитивний досвід у цьому мають постсоціалістичні країни Центральної Європи: в ході зміни відносин власності значну частину їх сільського населення було працевлаштовано на підприємства зі зберігання сільськогосподарської сировини та первинної і вторинної переробки її на продукти харчування та біопаливо. Подальше поширення такої практики допоможе не тільки вигідно реалізовувати сільськогосподарську продукцію при найбільш сприятливій ціновій ситуації, але й сприятиме створенню нових робочих місць в сільській місцевості.

Важливою складовою ефективною реалізації продукції сільського господарства і розв'язання існуючих проблем зайнятості на селі є аграрний маркетинг. Це вид діяльності, що передбачає виявлення й задоволення потреб споживачів через ринковий обмін. Розвиток маркетингової діяльності сприятиме зростанню престижності зайнятості на селі, оскільки гарантуватиме цікаву і високооплачувану роботу населенню, створення несільськогосподарських робочих місць, підвищення ефективності господарювання через налагодження якісного збуту продукції.

Заходи диверсифікації сільської економіки несільськогосподарського характеру охоплюють види діяльності, що безпосередньо пов'язані з сільськими територіями, а не з сільським господарством. Вони передбачають: розвиток сільського “зеленого” туризму; розвиток народних промислів, виготовлення сувенірної продукції; відновлення та розвиток соціальної інфраструктури; розвиток біоенергетики, розміщення промислових та переробних підприємств.

Крім сільського господарства, вагомою складовою сільської економіки та джерелом робочих місць є соціальна інфраструктура. Її стан можна охарактеризувати, як стан занепаду: щорічно зменшується кількість наявних об'єктів, а існуючі не забезпечують надання послуг належної якості. Це негативно впливає на якість життя на селі та обмежує коло можливого працевлаштування населення села. Відновлення соціальної інфраструктури дасть синергетичний ефект: не лише створення нових робочих місць для сільських безробітних, але й забезпечення гідних умов життя і праці в сільській місцевості, що привабить молодь та сприятиме її закріпленню на селі.

Сьогодні активно розвивається “зелений” туризм (також відомий, як екотуризм, сільський туризм) – вид туризму, який передбачає тимчасовий виїзд особи з місця проживання в сільську місцевість з оздоровчою, пізнавальною чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності. Розвиток зеленого туризму сприятиме відновленню соціальної інфраструктури сіл. В першу чергу, це стосуватиметься об'єктів рекреаційного та туристичного призначення, згодом – поширяться на соціально-культурну та соціально-побутову інфраструктуру, сприятиме створенню нових робочих місць для їх обслуговування.

Розвиток народних промислів має важливе значення для диверсифікації сільської економіки та покращення потенціалу самозайнятості сільського населення. Підтримка ширшого застосування знань і умінь існуючих та залучення нових майстрів допоможе популяризувати народні ремесла й поширити знання і навички виготовлення предметів народно-ужиткового мистецтва серед молоді.

Заходи, які необхідно запровадити з метою подальшого розвитку народних промислів включають: створення приватних підприємств і ремісничих кооперативів; запровадження схем мікрокредитування як додаткового джерела фінансування місцевих народних промислів; створення доступного ринку реалізації виробів ужиткового мистецтва, зокрема включення майстрів і центрів ремесел до мережі туристичних продуктів.

За прикладом провідних європейських країн урізноманітнити сільську економіку можна за рахунок розвитку біоенергетики, яка має значні перспективи в Україні [6]. Мова йде не тільки про вирошування енергетичних культур, про що було сказано вище, а й про створення в сільській місцевості підприємств з виробництва біопалива та теплової та електричної енергії з біомаси. Особливістю цих виробництв є створення “зелених” робочих місць, можливість працевлаштування спеціалістів різних напрямів – від технологів виробництва до менеджерів і управлінців, тобто саме висококваліфікованих селян з гарантованою гідною заробітною платою. Додаткові робочі місця також будуть створені на заводах з випуску обладнання для виробництва біопалива.

Ще одним стратегічним напрямом диверсифікації сільської економіки є розміщення промислових та обслуговуючих підприємств у сільській місцевості. Соціальний ефект від цих заходів можна спостерігати не тільки завдяки створенню нових робочих місць, а й через можливість відновлення соціальної інфраструктури завдяки коштам, що будуть поступати у місцеві бюджети як податки новостворених підприємств. Можливі заходи для реалізації цього завдання передбачають: створення регіональних інвестиційних фондів; розробку техніко-економічних обґрунтувань, концептуальних, дизайнерських і управлінських рішень для новостворених підприємств; підтримку створення регіональних гарантійних фондів; впровадження механізму відшкодування відсотків за кредитами на створення нових видів економічної діяльності.

Висновки. Таким чином, диверсифікація економіки села є ключем до зменшення значної залежності від сільського господарства й до розвитку нових видів економічної діяльності, створення нових підприємств і залучення інвестицій. Вона також може сприяти підвищенню рівня зайнятості та доходів сільського населення, збільшенню випуску продукції з високою доданою вартістю, покращенню якості людського капіталу й, нарешті, допомогти підвищити якість життя у селах.

Список використаних джерел

1. Кафлевська С.Г. Сучасний стан та напрями підвищення рівня життя населення України / С. Г. Кафлевська // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 12. – С. 54-62.
2. Багорка М.О. Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах / М.О. Багорка, І.А. Білоткач // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 17-21.
3. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: навч. посіб. / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. European Commission. Business, Economy, Euro. [Electronic resource] [Official site]. – Available at: <http://ec.europa.eu>.
6. Економічна активність населення України у 2016 р. : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 205 с.
7. Альтернативна енергетика України: особливості функціонування і перспективи розвитку: колективна монографія / Г.М. Калетнік, С.Т. Олійнічук, О.П. Скорук та ін.; за ред. Г.М. Калетніка. – Вінниця : Едельвейс і К, 2012. – 250 с.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Kaflevska S.H. Suchasnyi stan ta napriamy pidvyshchennia rivnia zhyttia naselennia Ukrainy / S.H. Kaflevska // Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky. – 2016. – № 12. – P. 54-62.
2. Bahorka M.O. Dyversyfikatsiia yak faktor pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstv v suchasnykh umovakh / M.O. Bahorka, I.A. Bilotkach // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2009. – № 10. – P. 17-21.
3. 2. Shershnova Z.Ye. Stratehichne upravlinnia: navch. posib. / Z.Ye. Shershnova, S.V. Oborska. – K. : KNEU, 1999. – 384 p.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs] [Ofitsiinyi sait]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. European Commission. Business, Economy, Euro. [Electronic resource] [Official site]. – Available at: <http://ec.europa.eu>.
6. Ekonomichna aktyvnist naselennia Ukrainy u 2016 r. [Economic activity of the population of Ukraine in 2011]. Kyiv: Der zhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2017. – 205 p.
7. Alternatyvna enerhetyka Ukrainy: osoblyvosti funktsionuvannia i perspektyvy rozvytku: kolektyvna monohrafiia / H.M. Kaletnik, S.T. Oliinichuk, O.P. Skoruk ta in.; za red. H.M. Kaletnika. – Vinnytsia: Edelveis i K, 2012. – 250 p.

ANNOTATION
EMPLOYMENT OF RURAL POPULATION AND DIVERSIFICATION OF
RURAL ECONOMY AS A WAY TO IMPROVE ITS STATUS

TOKARCHUK Dina,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Department of the Administrative
Management and Alternative Energy Sources,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article deals with the current state of employment in Ukraine, including comparison of the level of employment in general and young people under the age of 25 in particular in Ukraine and in EU countries. The quantitative and qualitative indices of employment of rural population are analyzed. The peculiarities of employment in the village are highlighted, those include limited employment opportunities, a high percentage of agricultural employees, low wages, etc. The measures are proposed to diversify the rural economy, which will expand the scope of application of labor, create new jobs, improve the state of social infrastructure, which will ultimately help to increase the prestige of work in rural areas. The agricultural diversification has a horizontal (growing energy crops, growing new varieties of plants and animal breeds, producing organic agricultural products, niche agricultural production) and vertical (primary processing, preservation, sale of agricultural produce, recycling in order to expand production of industrial products) directions. Non-agricultural diversification involves: development of rural "green" tourism; development of folk crafts, production of souvenir products; restoration and development of social infrastructure; development of bioenergy industry, location of industrial and processing enterprises.

Keywords: unemployment, employment rate, average monthly wages, rural economy, diversification.

Fig. 7. Lit. 7.

АННОТАЦИЯ
ЗАНЯТОСТЬ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ И ДИВЕРСИФИКАЦИЯ
СЕЛЬСКОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ПУТЬ К УЛУЧШЕНИЮ ЕЁ СОСТОЯНИЯ

ТОКАРЧУК Дина Николаевна,
кандидат экономических наук, доцент
кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье рассмотрено современное состояние занятости в Украине, сделано сравнение со странами ЕС относительно уровня занятости в целом и молодёжи в возрасте до 25 лет в частности. Проанализированы количественные и качественные показатели занятости сельского населения. Выделены особенности занятости на селе, которые включают: ограниченные возможности трудоустройства, высокий процент занятых в сельском хозяйстве, низкий уровень оплаты труда и так далее. Предложены мероприятия по диверсификации сельской экономики, которые дадут возможность

расширить сферу приложения труда, создать новые рабочие места, улучшить состояние социальной инфраструктуры, что в итоге будет способствовать росту престижности работы на селе. Диверсификация сельскохозяйственного характера имеет горизонтальное (выращивание энергетических культур; выращивание новых сортов растений и пород животных; производство органической продукции сельского хозяйства, нишевое аграрное производство) и вертикальное (первичная переработка, сохранение, реализация произведённой сельскохозяйственной продукции, вторичная переработка с целью расширения выпуска продукции промышленного происхождения) направления. Диверсификация несельскохозяйственного характера предусматривает: развитие сельского “зеленого” туризма; развитие народных промыслов, изготовление сувенирной продукции; возобновление и развитие социальной инфраструктуры; развитие биоэнергетики, размещение промышленных и перерабатывающих предприятий.

Ключевые слова: безработица, уровень занятости, среднемесячная заработная плата, сельская экономика, диверсификация.

Рис. 7. Лит. 7.

Інформація про автора

ТОКАРЧУК Діна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: tokarchyk_dina@ukr.net).

TOKARCHUK Dina – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: tokarchyk_dina@ukr.net).

ТОКАРЧУК Дина Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: tokarchyk_dina@ukr.net).

